

Odin fra Lejre

Emnerne i dette nummer af Lethrica spænder meget vidt fra det sjældne fund af en lille Odinfigur i Lejre til markeringen af Kirke Såby Gymnastikafdelings 100 års jubilæum.

Fundet af Odinfiguren er alsidigt belyst gennem hele tre indlæg, dels lederen, dels en artikel fra Roskilde Museum, og dels fra den heldige finder.

Og Gymnastikafdelingen i Kirke Såby's historie er gennemgået i en rigt illustreret artikel.

Serien om Bayers billeder fortsætter.

Vi ønsker alle vore læsere en rigtig god sommer.

På redaktionens vegne

Thyra Johannesen

I DETTE NUMMER:

LEDER:	2
<i>Tanke ved fundet af Odin</i>	
Af Bent Gottfredsen	
HISTORISKE ARTIKLER:	4
<i>Kirke Såby Gymnastikafdelings 100 års jubilæum</i>	
Af Anne Jægerskou	
<i>Skibssætningen i Gl. Lejre</i>	11
Af Karl-Johan Rubæk	
<i>Bayers billeder</i>	15
Af Olav Sejerøe	
<i>Et kuriosum fra jægerstenalderen</i>	18
Af Arne Lind	
NYT FRA DE HISTORISKE FORENINGER	21
<i>Lejre Historiske forening</i>	21
Generalforsamling	
Ture	
<i>Egshistorisk forening, Hvalsø</i>	22
Generalforsamling	
Arrangementer	23
<i>Bramsnæs Lokalhist. Forening</i>	25
Generalforsamling	25
Arrangementer	
<i>Nye fund fra Lejre</i>	28
Louise Dahl Christensen	
<i>Miraklet i Lejre</i>	30
Af Tommy H. Olesen	
Kommende arrangementer	32

LEDER

TANKER VED FUNDET AF ODIN

Det har behaget alfader Odin – gudernes konge og kongernes gud - at lade sig genfinde i Lejre.

Med dette enestående fund oven i de mange tidligere må al tvivl om Skjoldungernes Lejre som Danmarks Vugge forstumme.

Lejre er nu at placere i national sammenhæng fuldt på højde med Jelling. Fundene fra Lejre er bare ældre, flere og betydeligere.

Dette er rigtig stort og det må og skal og formidles på den helt rigtige måde. Tiden er inde til at tænke nyt og visionært, uden at lade sig skræmme af økonomiske betænkeligheder.

Vi ved fra Jelling, at til de rigtige projekter kan mid-

lerne skaffes, bare projekterne er store nok til investorerne.

Udgravningerne fortæller bedst deres historie i sammenhæng med de landskaber, hvori de er foretaget.

Derfor skal de markeres klart og tydeligt på stedet, gerne med græstørmure.

De vældige bærende midterbjælker bør også markeres.

Den besøgende skal kunne stå i husene, som i Trelleborg på Sjælland.

Kan vi påvise, hvor stenene har stået i de forsvundne skibssætninger, bør det markeres, så den besøgende kan få en klar oplevelse af, hvad Lejre engang var.

Frådstenskældereren skal naturligvis frilægges, alene for at forklare kontinuiteten i Lejres historie.

For at muliggøre synliggørelsen i landskaberne kræves, at Staten foretager de nødvendige arealerhvervelser til sikring af offentlighedens adgang, eller at Lejre Kommune, måske sammen

med Danmarks Naturfredningsforening, rejser en supplerende fredningssag for at sikre adgangen.

En rekonstrueret kongehal, passende anbragt i god afstand til markerede bygninger, er værd at tænke nærmere over.

Lejre Museum skal være et museum for den nationale historie ligesom Jelling Museum.

Fundene fra Lejre skal samles: Odin, Lejreskatte, den rige frue og høvdingen med den halshuggede træ.

Så taler de stærkest til os.

Det skal være på Lejre Museum, for de fortæller bedst deres historie med "udsigt" til fundstederne.

Der vil være et problem med sikkerheden, men problemet kan løses, hvis viljen og økonomien er til stede.

Hertil skal bruges god plads.

Nu, hvor vi ved, at de enestående sagn ikke har væ-

ret "røg uden brand", er tiden inde til at formidle dem, så den besøgende kan lugte røgen i kong Rolfs hal.

Hertil skal bruges god plads.

Vi skal også forklare, hvem de egentlig var, disse jernalder/vikingetids-krigeraristokrater. Hvordan levede de? Hvad var deres værdier?

De spørgsmål har museet i Gamla Uppsala besvaret aldeles fremragende. Her kan vi hente relevant inspiration, for det var jo sveaernes konger, dem der hviler i højene i Gamle Uppsala, som Lejres konger sloges med.

Hertil skal bruges god plads.

Kan og vil man på Lejre Museum løfte de tre nævnte opgaver, vil vi få et museum, der bliver et stort tilløbsstykke på landsplan – ikke ringere end Jelling Museum.

Der vil til gengæld blive

det problem, at der ikke bliver plads til den mere almene og brede lokale formidling, som også bør finde sted.

Noget kan anbringes på Tadre Mølle, når alle bygningerne er restaurerede.

Lad os her fortælle Tadre Mølles egen historie og historien om Mølleådalen - Elverdamsdalen.

I dalen findes Danmarks største frådstensforekomst. Derfor skal frådstenens spændende geologi og kulturhistorie fortælles her.

Den historie fortælles ingen andre steder.

Tadre Mølle skal være Danmarks Frådstensmuseum.

Den gamle Skole i Sæby er kommunal ejendom. Her er fremragende udstillingslokaler, og der har tidligere været kombineret museum og arkiv.

Det er det oplagte sted at fortælle om kystkulturerne i Horns Herred, landet mellem fjordene, fra neanderthalere, over østerssamlere og hvalfangere til dampskibssejladser i forrige århundrede.

Hvad skal vi så gøre med alt det andet? Det er jo langt det meste.

En udstilling tæt på Hestebjerggård er bedst.

Tanken falder på Gammel Kongsgaard. Kunne man eventuelt genopbygge de længer, man rev ned i 1912?

Det skal gøres med den største respekt for det eksisterende, og for at få alle fornødne tilladelser, da stedet er fredet.

Bent Gottfredsen

HISTORISKE ARTIKLER

KIRKE SÅBY GYMNASTIKAFDELINGS 100 ÅRS JUBILÆUM 4. DECEMBER 1909-2009

Af Anne Jægerskou

Jubilæumsskift

Saaby og Omegns
Gymnastikforening -
Idættforeningen "Thor"
1909 - 1984

Ved den 4. Aarsd 1909 den 4te December
afholdt offentligt Generalforsamling. Blev
valgt følgende Bestyrelse:
Hans Eriksen Formandskabs
Hillemas Hansen Kasserer
Carl Johansen Kasserer
Christine Petersen Kasserer
Elna Hansen Kasserer
Kasserer Bestyrelsen blev valgt til Formand og
Kasserer, som Formand valgt til Kasserer
og som Kasserer Kasserer.
Endvidere blev det valgt til Kasserer, Hillemas
Petersen Kasserer og Christian Hansen
Kasserer.

Den 4. december 2009 fejrede Gymnastikafdelingen sit 100 års jubilæum ved et festligt arrangement i Kr. Saaby Forsamlingshus. Stedet hvor foreningen begyndte sine aktiviteter.

Notater fra den første protokol:

"Ved det første møde den 10 Januar 1910 blev det vedtaget at holde Cocoladebal for Foreningens medlemmer, med Damer, hvor Entreen blev sat til en Pris af 75 Øre for en Herre og 50 Øre for en dame. Tillige blev der bestemt at optage Bi-

dragydende Medlemmer i Bestyrelsen afholdt Kasseeftersyn. Kassebeholdningen viste sig at være 121 kr 96 Øre."

indgive Andragende til Sognerådet angaaende Opstilling af Bomme og Ribber (i Forsamlingshuset)"

"Ved Mødet den 15 Februar 1910 blev af Bestyrelsen vedtaget at holde Bal den 26. Endvidere blev det vedtaget at købe to Springmaatter til en Pris af 27 kr.

Ved samme Møde blev af

"Paa Mødet den 15 Marts blev vedtaget at afholde Offentlig Opvisning

2. Paaskedag. Entreen til Opvisningen blev sat til 35 Øre for Voksne og 20 Øre for Børn.

Derefter blev afholdt Bal for foreningens Medlemmer med Damer."

Det første billede af Piger og Karle, foran forsamlingshuset i Kr. Saaby 1911.

"April 1910 blev det afbestyrelsen vedtaget at give Georg Jensen Gymnastiklærer 120 kr i Lønning, da det ved Kasseeftersyn viste sig at være gaaet meget tilfredsstillende. Kassebeholdningen var 253 kr og 8 Øre.

Ved samme Møde blev det bestemt at lade Gymnastikredskaberne assurere.

Endvidere blev det bestemt at indsende Andragende til Overbestyrelsen(??) angaaende Laan af en Rullemadrasse."

"I 1911 ansøgte man igen Overbestyrelsen, denne gang om en Buk for vinteren 1911-12."

Der var kun voksengymnastik i starten, men børnene fik lov at løbe efter karlene, der for øvrigt sang til gymnastikken.

Omkring 1927 fik unge ugifte over 25 år lov til at blive medlemmer.

Herefter er der uklarhed om foreningen frem til 1921, gymnastik har der været, men protokollen mangler i de 10 år.

Den efterlyses en del år ved generalforsamling.

I maj 1922 blev Torkildstrup Boldklub stiftet, her spilledes i starten kun fodbold.

Den 27. november 1924 blev holdt en stiftende generalforsamling i Saaby Forsamlingshus, denne forening fik navnet:

"Saaby Sogns Gymnastikforening for ældre"

"Formålet er at afholde Gymnastik Øvelser i Saaby Forsamlingshus for ældre, samt at lade afholde foredrag og andre efter Bestyrelsens skøn passende sammenkomster."

Bestyrelsen bestod af Hans Eriksen, Torkildstrup, Jens Jensen, Vester Saaby, P. Olsen, Bjærgskov, N.P. Schøneman og A.P. Brobjerg.

De unge og børnene fortsætter deres forening, men denne er nu under De Danske Skytte-og Gymnastik-

foreninger og hedder:

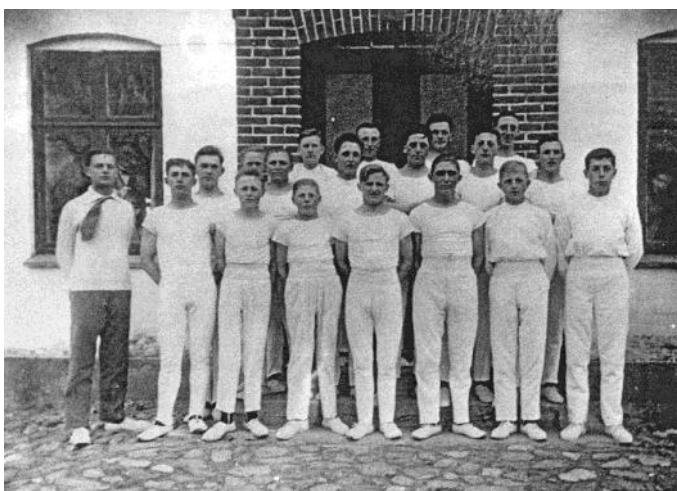
46 Kreds Saaby og Omegns Gymnastikforening.

Disse to foreninger har tilsyneladende arbejdet med hver deres gymnastiksæsoner (november til Påske), opvisninger og baller.

Hos begge var der to opvisninger, en mindre nytårsdag og den store 2. påskedag, begge steder med bal bagefter.

Til opvisningerne nævnes det ofte, at Sonnerup Gymnasterne deltog, og omvendt tog Saaby til Sonnerup på gæsteoptræden.

I 1929 uddeles der hos de ældre 3 opmuntringspræmier for at være mødt flittigt ved de gymnastiske øvelser. De

Karlehold foran Saaby Forsamlingshus 1924 (f. ræk. f. v. nr 4 er Søren Nielsen købmand i Torkildstrup – m. ræk. nr. 3 f. v. er Svend Hansen Torkildstrup)

"unge" forsøger en indsamling til en fane, man gik fra dør til dør og bad om et bidrag. Det lykkedes, for den 9 marts 1930 er der faneindvielse for bidragydere og medlemmer med *"Caffebord og Dans, der var flere taler og trykt sange til lejligheden, og der opkrævedes 85 Øre pr. Cuvert ved Caffebordet."* Sommeren 1929 indkaldes til ekstraordinær Generalforsamling.

Dagsorden:

Skal Saaby indmelde sig i De Danske Gymnastikforeninger?

Landet over ønskede gymnasterne at skille sig ud fra Skytterne.

Det blev vedtaget. Der blev valgt 8 repræsentanter til generalforsamlin-

gen i Roskilde, og 1. januar 1930 blev Saaby medlem af D.D.G. (De danske Gymnastikforeninger).

I 1931 vedtager man at fortsætte uddelingen af flidspræmier, der vindes til ejendom, når den er vundet 3 gange i træk. På generalforsamlingen vælges en fanebærer, det blev Karl Hansen (leder for drenge og karle, senere også folkedanseleder).

Man vedtager også at indkøbe et par bolde til brug for boldspil- det må være starten på håndbold, for i 1934 vedtages det at begynde håndboldspillet for piger.

Kontingenterne svingede meget. Hos de ældre er den de første år 5 kr, men

nedsættes senere til 2 kr.

Omkring samme tid er den hos de unge 4 kr. for karle, 2 kr. for drenge og 3 kr. for piger, og deres kontingenter daler senere.

Lønningerne til lederne har også svinget meget fra 120 kr. til 25 kr. En fik et ugekursus, andre fik gaver, tilsyneladende alt efter hvor længe de har været der, om det var lokale eller udensogns, og efter lederuddannelse.

Det var ofte bestyrelsen, der sørgede for, at lederne fik "fæste" i byen.

1932 vedtager bestyrelsen at holde folkedans for foreningens medlemmer efter høst.

Ewald Larsen (barber i Kr. Sonnerup) spillede til på sin harmonika.

1934. I dette år sker der mange ting.

Noget nyt er motionsgymnastik for damer under ledelse af Edle Schøneman (senere Christoffersen).

På generalforsamlingen i efteråret 1934 er der en henvendelse fra de ældres forening, om de kan gå ind

Pige- og karlehold 1930'erne

Edles motionsdamer på svømmetur i Borrevejle 1934-35
Siddende på græsset: f.v. Ingrid Larsen (Lundegården), Edle

under de unges. Det vedtages, således at de unge får 5 medlemmer i bestyrelsen, 2 kvindelige, 2 mandlige og en formand, og fra de ældre ét mandligt og ét kvindeligt medlem, så længe begge motionshold består, ellers 2 af det hold, der er. Foreningen hedder efter denne sammenlægning:

Saaby og Omegns Gymnastikforening

I 1936 er der så mange gymnaster, at der laves to opvisninger, først for børnehold og motionshold i marts og igen til påske for karle og piger. Foreningen har i vinterens løb 142 gymnaster fordelt således: 21 motionsdamer, 27 voksne piger, 29 småpiger, 15 motionsmænd, 36 karle og 14 drenge.

Om sommeren 72 aktive + 22 folkedansere.

Man blev for øvrigt kun betragtet som aktivt medlem, hvis man mødte op 50% af træningsaftenerne.

I 1940 blev gymnastiktræningen flyttet til den nye skoles gymnastiksal.

Pigerne kan få musik (klaver) til, hvis de betaler 50 øre mere i kontingent
Britta Rasmussen er første

pianist.

I dette år afløses fælleslæsninger af dilettant. Der nedsættes et udvalg, der skal varetage deres interesser.

Foreningens aktiviteter prægedes umiddelbart ikke af krigsårene. Der var dog varmeproblemer på skolen, så træningen blev flyttet over i forsamlingshuset.

Foråret 1945 nævnes, at sommergymnastikken ikke gennemføres så længe "de nuværende forhold hersker", men krigen slutter, og der trænes igen.

1943 nævnes badminton første gang i protokollen.

Den første opvisning i gymnastiksalen.

Motionsdamer til opvisning i Borrevejle 1935. Det er Edle forrest i billedet.

Det er første gang der er opvisning i Borrevejle.

Borrevejledagene fortsætter indtil 2007.

1946 Der spilles de første offentlige badmintonkampe.

Sammenslutning af Gymnastikforening og Boldklub kommer på tale for første gang.

1947 Sammenslutningen kommer igen på dagsordenen, der inviteres til fællesmøde med begge bestyrelser, men man kan ikke blive enige. Det kan badmintonspillerne og gymnasterne heller ikke, badminton ønsker at skille sig ud og evt. komme under Boldklubben. Man forsøger at forlige parterne på fællesmødet, men resultatet bliver en selvstændig Badmintonklub.

1950 Forhandling om sammenslutning, og den 5. december holdes et fællesmøde med bestyrelserne fra Boldklubben, Gymnastikforeningen og Badmintonklubben.

Hver af de tre formænd redegjorde for deres forenings synspunkter, og man enedes om, at en sammenslutning ville gavne idrætten i kommunen, og det ville gå bedre øko-

Opvisningshold 1943

nomisk med én forening i stedet for tre.

Man ønskede en samlet bestyrelse bestående af 3 fra Boldklubben og en "neutral" formand.

1951 Ekstraordinær generalforsamling med det formål at opløse Gymnastik-Badminton- og Boldklub.

25. januar Stiftende generalforsamling: Idrætsfor-

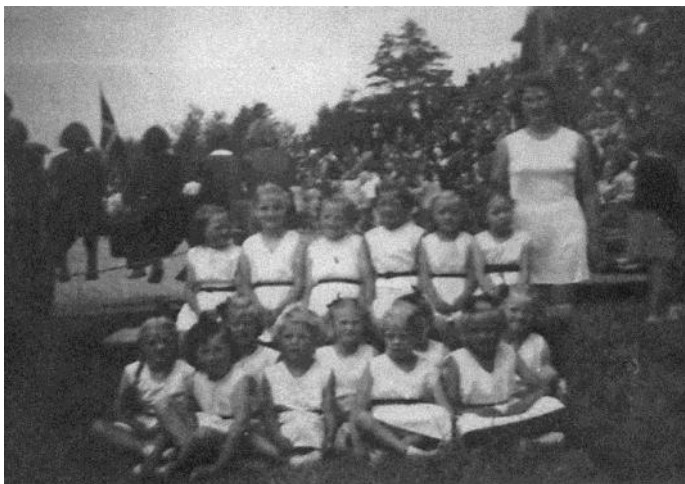
eningen Thor opstår med egne udvalg for hver afdeling.

Der var visse startvanskeligheder. Den første sæson var der meget ringe tilslutning.

Men heldigvis var der stadig nogle, der troede på en fremtid for foreningen, og i maj 1951 blev der dannet endnu et udvalg – nemlig Håndbold.

*Småpiger med Else Frederiksen som leder
Borrevejlestævne 1948*

*Småpiger med
Tut som leder
Borrevejle
1950*

I 1962 ønsker gymnastikken at udvide sit udvalg fra 2 til 5 medlemmer. Det blev vedtaget, men desuden ønskede udvalget egen kasse og i det hele taget at være mere selvbestemmende. Det blev dog først aktuelt sidst i 60'erne, hvor udvalget fører eget regnskab og egen protokol.

1966 Gymnastikafdelingen får et selvstændigt udvalg med egen kassefunktion

1972 Gymnastikafdelingen bliver en selvstændig afde-

ling med egne vedtægter.

Gymnastikafdelingen tager fat på mange nye aktiviteter.

Deltager for første gang med 10 hold i Amtsoptagningen i Roskilde Hallen.

I år deltager kun 2 hold.

1974 Gymnastikafdelingen opretter TRIM, som stod for kondiløb i de omkringliggende skove.

1975

Gymnastikafdelingen starter **Idrætsmærke**.

Man startede med gymna-

*Karle og unge
piger Borrevejle
1959*

*Bente Brogård
som leder -
Rigmor Schønemann
som
pianist.*

*Rigmor Schønemann, en festlig
og farverig person, der i mange
år spillede til gymnastik.*

stik i gymnastiksalen. Fra maj tog man til Borrevejle, hvor atletikken foregik.

Square Dans startede i 90'erne.

Gymnastikforeningen anno 2010

Gymnastikafdelingen har gennem årene stået for mange andre arrangementer end gymnastik. Der kan bl.a. nævnes kammeratskabsaftener med sang, foredrag, film, lege m.m. Højskolebesøg til Ollerup, Viborg, Gerlev Gymnastikhøjskoler. En del unge fra foreningen har valgt at tage et højskolekursus. De er kommet tilbage og har ydet en indsats som instruktører. Der har været fælles træninger med de omkringliggende foreninger.

Gymnastikopvisning i Tølløse Hallen 1973. På grund af pladsmangel i skole og forsamlingshus. Såby Hallen blev indviet i 1975

Sanne Nielsen leder aerobic 1980'erne

Udflugter, Juniorlejre og fester.

Foreningens bestyrelser har gjort et stort arbejde for at sende unge på kurser, så man kan hente ny inspiration.

Medlemstallet har været støt stigende gennem årene. I år 2009 er der dog en nedgang på ca. 40 medlemmer. Aktuelt medlemstal er 340.

Alle disse aktiviteter, der er foregået gennem årene, skyldes, at mange frivillige, både unge og ældre, instruktører og bestyrelsesmedlemmer, har lagt utrolig mange timer af deres fritid i foreningens arbejde.

Uden disse "energi-bundter" kan der ikke køres foreningsarbejde.

Af egen erfaring vil jeg nævne familier, der har påtaget sig mange opgaver i foreningen gennem generationer.

Bente Brogård.

Familien Oster, der har arbejdet både som instruktører og i bestyrelsen i mange år (Anne, Knud, Bente, Kirsten, Maja), skylder vi en stor tak for deres ihærdige arbejde.

Familien Nielsen (Britta, Sanne, Marianne)

Familien Larsen (Lis, Janne og Jørgen)

Familien Christensen (Eva, Bjarne, Martin og Anne).

Jeg er i dag aktiv på holdet "Op-i-årene". 60 kvinder og mænd under ledelse af Eva Christensen træner hver mandag i hallen. Vi får en grundig træning,

men der er også socialt samvær, hvad der er lige så vigtigt.

Anne Jægerskou

Kilder til denne artikel er :

Protokoller og billedmaterialer fra Hvalsø Lokalarkiv, egne billeder og erfaringer og Jubilæumsskrift fra 1984.

SKIBSSÆTNINGEN I GL. LEJRE

Af Karl-Johan Rubæk

Forsvundne skibssætninger

I 900-tallet var det på møde blandt høvdinger og lokalkonger i Norden at rejse mindesmærker i form af skibsformer i sten. Nogle steder i Norge og Sverige var man endda begyndt allerede i bronzealderen.

I hele Danmark er der beretninger om ca. 20 skibssætninger, foruden de mange små på Lindholm Høje i Nørresundby. Tilbage af de 20 er der kun 6 sikre spor. Et af dem er skibssætningen i Lejre.

I Vejerslev ved Viborg er det kun de skriftlige kilder, der er tilbage. I Bække ved Vejle er 9 sten og omkring 30 substitutter. I Glavendrup på Nordfyn en hel skibssætning plus en tilflyttet runesten. Og endelig ved Tryggevælde Å, en runesten, der omtaler en skibssætning.

Dertil kommer den mega store skibssætning i Jelling. Gennem de seneste mange år har man på grundlag af

relativt få, men store sten ment, at de to høje for Gorm og Thyra var omsluttet af en skibssætning. Men de seneste års vedholdende gravninger har flere gange fået arkæologerne til at revidere anlæggets størrelse. Selv om sidste sæsons gravning var en skuffelse hvad angår fund af nye sten, formodes anlægget at måle 325 meter i længden.

Lejre – en stærk position i 900-tallet

Måske fordi Lejre havde en stærk position magt-

mæssigt, kulturelt og transportmæssigt den gang i 900-tallet, blev der ikke kun anlagt en enkelt skibssætning. Nej, skriftlige kilder taler om hele 5 stykker, placeret lige øst og nord for Gl. Lejre. Tilbage i dag er den sydligste med 28 sten, og 5 sten fra en mindre parallel liggende skibssætning. Desuden ”Margrethestenen” nord for anlægget.

Da skibssætningerne blev anlagt i slutningen af den hedenske tid, har eftertiden ikke ”passet på dem”. Med den erkendelse må vores generation gøre en ekstra indsats.

Første gang, nogen ofrede opmærksomhed på de efterladte sten øst for Gl. Lejre, var i 1758, hvor tyskeren L.A. Gebhardi foretog opmåling og tegnede de resterende sten af 4 skibssætninger. Han gjorde det i lyset af, at man mente, at stenene stammede fra ”Rolf Krakes Borg”!

Men opmålingen var der

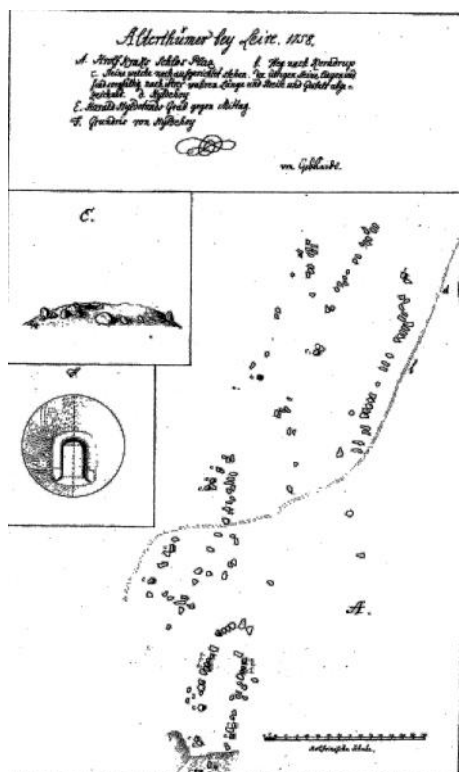

Del af skibssætningen på Jelling kirkegård. Foto KJR

intet i vejen med. Gebhardi gjorde sig endda den ulejlighed at sætte et lille c ved de sten der endnu stod op efter 800 års brug. De var den gang lidt under halvdelen. Og dermed var det overordentligt svært at se, hvad det hele havde været brugt til.

Stenene forsvinder

Efter 1700-tallet gik det stærkt med at nedbryde de gamle fortidsminder. Det gjaldt både dysser, jættestuer og skibssætninger. Og hvor blev stenene af?

Grundplan af den sydligste af skibssætningerne tegnet af tyskeren Gebhardi i 1758

Skibssætningen set mod SØ. Foto på Lejre Lokalhistoriske Arkiv

Først kom udskiftningen med medfølgende udflytning af gårdene. Og senere blev veje, broer og jernbaner sikre steder, hvor mange kunne afsætte granitsten. Næppe af ond vilje, nærmere uforstand. En akvarel fra 1820 udført af O.J. Ravert afslørede en markant forskel i mængden af sten i forhold til tegningerne fra 1758.

Der skulle dog gå helt hen til 1921, før nogen reagerede på bortkørslen af sten fra Gl. Lejre.

Det år gik den stedlige lodsejer i gang med at sprænge de resterende ca. 35 sten med dynamit.

Men takket være hurtig indgriben fra en lokal gruppe historisk interesserede Lejre-beboere blev planerne heldigvis forhindret. Man stiftede "Lejre Fredningsforening", lavede en indsamling og købte

simpelt hen arealet, som stenene stod på. "Tingstenene" kaldte man området. Man vidste endnu på dette tidspunkt intet om, hvad stenene havde været brugt til.

Desværre skete der det, at bonden, som solgte dem jorden, døde, inden købet blev tinglyst. Den nye lodsejer kendte intet til noget salg, så den nystartede forening måtte ud og finde midler en gang til!

Erkendelsen af skibssætningen

I 1926 kom nationalmuseet ind i billedet på den måde, at man fastslog, at de 28 og de 5 sten var rester af de to sydligste skibssætninger på marken lige øst for Gl. Lejre. Og man bidrog med at genrejse stenene i 1930 på de steder, hvor man troede,

de havde stået. Opgaven var ikke let p. g. a. et tykt muld lag på stedet, som slørede, hvor stenene oprindeligt havde stået. Så det blev uden en garanti for, at stenene blev korrekt placeret.

Men det kom dog til at ligne "noget fra en skibssætning". Ikke mindst, hvis man kunne se det fra luften.

Udgravninger ved skibssætningen

I 1944 tog Nationalmuseet (ved Harald Andersen) fat på en række udgravninger i og ved Gl. Lejre med det formål at be- eller afkræfte de skriftlige kilders omtale

af Lejre som sagnkongernes hjemsted. Man tog fat ved nordenden af skibssætningen, og i perioden frem til 1968 fremdrog man omkring 50 grave fra Vikingetiden. Grave med "jævne folk", men næppe nogle høvdingegrave. En enkelt grav lå i centerlinien i skibssætningen. Den indeholdt bl.a. en skjoldbule. Altså en kriger, men ikke en høvding. Skibssætningen var placeret, efter at de fleste grave var anlagt.

Foruden de mange grave fandt man tre rækker pæle på vestsiden af skibssætningen. Som om den havde været indhegnet. Et lignende forhold ses ved den

store skånske skibssætning "Ales Stenar".

Skibssætningen blev ikke grundigt undersøgt. Kun blev der udlagt nogle søgegrøfter N-S.

Udgravningerne flytter vest for Gl. Lejre samt ved Gl. Kongsgaard

Efter 1968 lå udgravningerne stille til 1977, hvor Roskilde Museum på foranledning af Fredningsforeningen undersøgte "Kongsgaarden". I 1980'erne kom man på sporet af flere kæmpehaller vest for Gl. Lejre. Helt op til 48 meters længde. (Rolf Krake?) Den første hal stammede fra 600-tallet. Museumsinspektør Tom Christensen fra Roskilde Museum har stået for de spændende udgravninger af hallerne, udgravninger, der stadig pågår (og hallerne bliver større og større), og de passer ind i sagnene om Skjoldungerne.

Men derfor skal vi ikke glemme anlæggene øst for landsbyen. Der mangler stadig meget i at få

Rejsningen af skibssætningen 1930, foto Arthur Fang, (Lejre lokalhistoriske Arkiv)

Luftfoto af skibssætningen 1993, foto: Flemming G. Rasmussen

styr på alt i og omkring skibssætningen. Hvor lang var den? Hvor mange sten bestod den af? Er der også grave ved sydenden?

Arkæolog Jens Ulriksen skriver i sin bog "Træk af Gl. Lejres historie" bl.a.:

"Ser man de arkæologiske vidnesbyrd under ét, fremgår det klart, at middelalderens sogne – og herredsgrænse langs Lejre Å ikke giver nogen mening før efter vikingetiden. Gravpladsen og skibssætningerne må nødvendigvis ses i sammenhæng med kongesædet i Lejre."

Restaurering af skibssætningen

Nu har vi fået et nyt Lejre-

museum, som skal tage sig af formidlingen af Skjoldeungelandet og naturen ved Lejre. Vi har fået værdifulde udgravninger gennemført i og på begge sider af Gl. Lejre. Men personligt finder jeg, at der mangler meget i formidling af fund, bebyggelser og den enestående skibssætning. For den interesserede besøgende er der ikke meget at komme efter, hverken ved hallerne eller ved skibssætningen. Andre steder i landet, ja såmænd også her på egnen er der fortidsminder, som er restaureret af Roskilde Museum og Nationalmuseet, således at den interesserede besøgende får større mulighed for at opleve

fortidens storhed. Også Lejre Kommune trækker på den hammel og taler om en "oplevelseskommune".

Måske kunne vi begynde med "restudgravning" af skibssætningen og derefter forsyne den med et passende antal sten (mærket S for substitut), således at den ikke mere skal stå og ligne et dårligt tandsæt?

Hvad angår hallerne, ja så har man i Fyrkat og Trelleborg opført kopihaller, så publikum kan få en fornemmelse af, hvad fortiden kunne!

Litteratur

Lejre – skibssætninger, vikingegrave, Grydehøj, NOH 1993 Steen Wulff Andersen

Lejre – syn og sagn, 1991 Tom Christensen

Træk af Gl. Lejres historie 1998 Jens Ulriksen

Monumentale skibssætninger i Danmark og i Skåne, KUML 2007 Felix Vestergaard

BAYERS BILLEDER

Af Olav Sejerøe

Lejrevej 1907

Lejrevej nu

Dette nummers Bayerbillede viser et landligt landskab med Lejrevej mellem viadukten og Allerslev Kirke. Billedet er malet i 1907, hvor Lejrevej krydser Bygaden og Bispegårdsvej.

Til Højre ser man Allerslev Langdysse frit i landskabet. Den er nu spærret inde i et parcelhuskvarter.

På billedet fra i dag er det landlige præg forsvundet, og området er udbygget. Rådhuset ses til venstre, træer omkring beboerhuset skjuler kirken. Til højre ses parcelhuskvarteret, som ligger omkring Allerslev Langdysse..

Christian Bayers akvareller

.I Lejre er vi så heldige at have Chr. Bayers akvareller. Det er små akvareller, der naturtro viser, hvordan her så ud for omkring 100 år siden.

Chr. Bayer er født i 1841. Hans far og bedstefar prøvede at ernære sig som malere, men de tjente ikke

meget ved deres gerning, så familien var meget fattig.

I 1854 blev Chr. Bayer sammen med nogle skolekammerater sendt på ferie hos bønder i Lejre. Det skriver han levende om i sin erindringsbog "Gamle minder". De kørte sam-

men med deres skoleinspektør med den nyoprettede jernbane til Roskilde.

Det var en stor oplevelse. Efter et besøg i Roskilde Domkirke blev de mødt af deres værtsfamilier og med hestevogn kørt til Lejre og Allerslev.

Gammel Lejre

Drengene fra København kort. nød livet på landet og deres værtsfamiliers gæstfrihed. Det førte til et livslangt venskab. Chr. Bayer og hans børn besøgte ofte vennerne i Lejre og omvendt.

Chr. Bayer blev udlært boghandler, fik tegneundervisning, men var størstedelen af sit liv ansat i sparekassen Bikuben med titel af revisor. Hans store passion var at tegne. Fra barndommen tegnede og malede han flittigt, og hans produktion blev stor, især af landskaber, bybilleder og portrætter. Han lavede en stor samling af portrætter med autografer af datidens kendte personer. Han lavede også en serie billeder "Det forsvundne København". En del af disse billeder blev solgt som post-

Hvor han kom, medbragte han sin skitsebog og lavede tegninger og akvareller. Vi er heldige, at han kom så meget her på Lejreegnen. Hans tidligst kendte billede fra Lejre er fra 1858, det seneste fra 1927.

Chr. Bayer var feriebarndom hos Hans Olsen på en af de nu forsvundne Sønder-

gårde. Han kom meget hos genboen på Favrebrogård, Niels Persen og hans kone Dorte, som havde et par jævnaldrende børn Per og Marie.

I mange år tilbragte Chr. Bayer ferierne hos Niels Persen og Dorte.

Senere overtog sønnen Per gården og blev gift med Sofie. Her fortsatte Chr. Bayer og hans familie med at komme, ligesom de kom hos datteren Marie, som blev gift med fætterens sønnefoged Niels Olsen på Mysselhøjgaard.

Niels Persens gård Favrebrogård var den sydligste gård i Allerslev. Den lå over for det nyoprettede mejeri. Mejeriet blev senere til

Niels Persen og Dorte

kloster, og en del af det er nu galleri. En del af Bayers billeder viser Favrebrogård og Mejeriet og menneskene omkring de to steder.

Det er spændende at sammenligne Bayers akvareller med nutidens Lejre. De meget indtagende billeder har stor værdi som kilde til viden om egnens udseende i ældre tid. En del steder kan akvarellerne genkendes i nutiden. Andre steder viser akvarellerne den udvikling, der har været. Lethrica har en serie, hvor hvert nummer viser et af Bayers akvareller sammen med et billede fra samme sted i dag. På den måde kan man følge udviklingen i Lejre i de sidste 100 år.

For eksempel kan man følge forandringer i landskabet ved Kalundborgbanens anlæg i 1874. På Bayers akvareller kan vi se Tårnbjerg, som var en ås, en forlængelse af Hestebjerg. Den lå sammen med en bronzealderhøj, hvor stationen nu er, og de to høje gik til ved banens anlæg. Ved banens anlæg forsvandt også de to Uglehøje på Vibevadgårds mark. De to høje lå på en

udløber af hestebjerg. Det var en ås med godt sorteret grus. Det blev deres skæbne. Åsen med de to høje blev til en grusgrav for banen. De flotte fund fra disse to høje viser, at de to Uglehøje var to af de i Danmark så sjældne højbegravelser fra de sagnfyldte århundreder før vikingetiden.

I 1945 holdt Chr. Bayers søn, pastor Aage Bayer, et foredrag i Lejre Fredningsforening om sine barndomserindringer fra Allerslev. Han tilbød Fredningsforeningen at købe hans fars billeder med motiver fra egnen, 70 stk i alt, for 500 kr. Det kunne Fredningsforeningen ikke magte, men Viggo Frandsen rejste sagen i sognerådet, der vedtog at købe billederne

og at ophænge dem på skolen. De fleste af billederne er nu på Lejre Arkiv.

Udover denne grundstamme på de 70 tegninger og akvareller findes der flere. Vi har nu registreret godt 100 tegninger og akvareller. Hvis der blandt Lethricas læsere skulle være nogen, som har kendskab til flere af Bayers billeder, vil vi meget gerne vide det og have dem registreret.

Fra slutningen af marts kommer der en særudstilling på Lejre Museum med Bayers billeder. Der bliver noget om Bayers liv og de mennesker, han mødte i Allerslev for godt 100 år siden. Der bliver også en sammenligning mellem Lejre på Bayers tid og Lejre i dag.

Tårnbjerg før banen blev ført over, hvor den lå

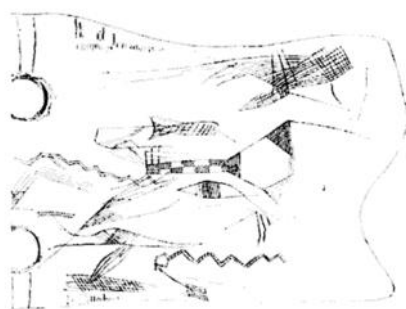
ET KURIOSUM FRA JÆGERSTENALDEREN

Af Arne Lind

I jægerstenalderens kunsthistorie spiller Danmark internationalt en fremtrædende rolle. Vi har flere fund af genstande repræsenterende tidens kunst, end noget andet europæisk land kan præstere. Denne opløftende kendsgerning er imidlertid af begrænset rækkevidde, for nok er den kunstsamling, vi kan mønstre, større end de andres, uden at være særlig stor. Midt i vor rigdom er vi altså temmelig fattige, og vi kender så lidt til den nordiske stenalders jæger, at selv de svageste spor af hans kunstudfoldelse og åndsliv må være af allerstørste interesse.

Den nævnte, beskedne kunstudfoldelse spænder over flere tusinde år og er udøvet af flere folkestammer, og det er forståeligt, at den ikke har noget enhedspræg. Sammenlignet med kunsten senere i oldtiden skiller den sig imidlertid klart ud.

Vi møder den som indridse eller indskårne dekorationer på forhåndenværende

Ornamentik på hjortetak økse illustreret udfoldet fra Maglemosetid fundet i Skalstrup mose ved Gadstrup.

genstande af ben, hjortetak eller rav, som skulpturer er det altid med ravet som materiale, tre bjørnelignende figurer, et elsdyrhoved og en fugl, disse fem eksemplarer er, hvad vi kender. Desuden kendes femten menneskefigurer eller menneskelignende figurer på rav, ben eller takredskaber. Fra Ystadegnen i Skåne, dansk kulturområde i stenalderen, findes en indridset hjortehind på en hjortetaksøkse, og desuden kendes seks fisk på hjortetaksøkser, en bendolk og senest en sten.

I begyndelsen af august 2008 gik et ungt ægtepar langs stranden ved Brakør

Skov på nordsiden af Horsens Fjord. Pludselig fandt de en sten med indridset mønster af en stiliseret menneskefigur og to fisk. Fundet er så sjældent, at det betragtes som årets fund.

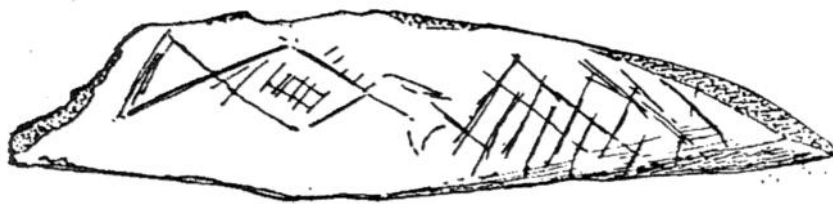
Illustration af den grå kalksten fundet ved Brakør i Horsens Fjord

Til denne sidste eksklusive fundkategori slutter sig et fund gjort på Lejreengen for en årrække siden, nærmere betegnet et fund, der blev gjort en varm sommersøndag den 13. juli 1975 på den kendte skaldyngede ved Kattinge Sø, beliggende på den nordligste af Nebbeslots voldstedsbanker i

Herslev sogn. I dette tilfælde en bensplint ornamenteret med krydsskraveret mønster og en fiskefigur.

I første halvdel af 1970'erne var sommerhalvåret karakteriseret af et forår med fint solskin, som fortsatte til hen på sommeren for så derefter at gå over i en mere sædvanlig dansk sommer med ustadigt vejr og regn. Således også i 1975. Den 12. juli havde himlens sluser endelig åbnet sig med kraftige regnskyl, der fortsatte natten igennem, og efterlod naturen dagen efter i en nærmest subtropisk stemning og temperatur.

Ved Kattinge Sø udfoldede dyre- og fuglelivet sig, fiskene slog op af vandet, som kunne iagttages, da en nyhøstet grøntmark gav direkte adgang til søbredden. Ved at gå hen over banken, hvor en af egnens mange større skaldyngboplader lå, blev der gjort et tilsyneladende ganske uinteressant fund, to små bensplinter der passede sammen. Benstykket er

Bensplinten med fiskemotivet og det krydsskraverede mønster

Tegnet af Jan P. Haugum 1975

sikkert knækket af maskinerne, da marken blev høstet. Havde det ene af stykkerne ikke haft noget jord på sig, der fremhævede noget, der så ud til at ligne et mønster af en art, var begge stykker næppe blevet taget med hjem til nærmere undersøgelse.

Da de to stykker var sammensat, så det ud til at være en splint af en ikke særlig kraftig rørknogle, muligvis et fragment af et eller andet redskab, da den ene ende af bensplinten syntes forsætlig glattet. Den grundigere undersøgelse af den lille bensplint blev i enkeltheder usædvanlig interessant. Ikke nok med at mønstret blev bekræftet nærmest som en slags krydsskravering, som kan tænkes indskåret med skarp flintflække, men også en figur, der straks blev antaget for en fiskefigur, sås indskåret på lignende måde.

Figuren kan beskrives således: Først er formodentlig indskåret et kryds og ud fra dette kroppen som en rombisk figur, der mødes i en spids, der danner fiskens hoved. Halen er tilføjet i modsatte ende af krydset som en trekant med dobbelt grundlinie, der vel skal markere halefinnen. Fiskens identitet er yderligere fremhævet ved et fint krydsskraveret mønster på fiskens krop, som antyder fiskens skæl. Denne del af dekoreringen er foretaget med lette indskæringer, og mon ikke indskæringsredskabet rører sig her som værende en flintflække, da det ikke har kunnet undgå, at linjerne i mønstret er blevet forlængede uden for figuren. Fra fiskens mundparti udgår to linjer, som kan være tilfældige, hånden kan under arbejdet være

smuttet. De to linier fører over til splintens øvrige motiv, der består af 2 gange 7-8 indskårne linjer anbragt i et krydsskraveret mønster. Her er spørgsmålet så, om dette skal forestille noget. Vi må vist nøjes med at lade tanken lege med muligheder for en art båd, et fiskered-

Fisk på bendok fra Søholm ved København

skab i form af en ruse eller bopladsens telte på fiskevandets bred.

Spørgsmålet vedrørende stykkets ægthed, kulturelle tilhørsforhold og datering presser sig på og skal her forsøges berørt. Det har selvfølgelig været let for en senere tid, som en tilsigtet forfalskning, at udføre en så simpel dekorering. Bensplinten har hvidgullig farve, er porøs og er let forvitret i overfladen og slutter sig hermed meget tæt til andre knogler, der findes i skaldyngerne, som vi vel kan takke for, at de sammen med andre dyrerester overhovedet har kunnet bevares

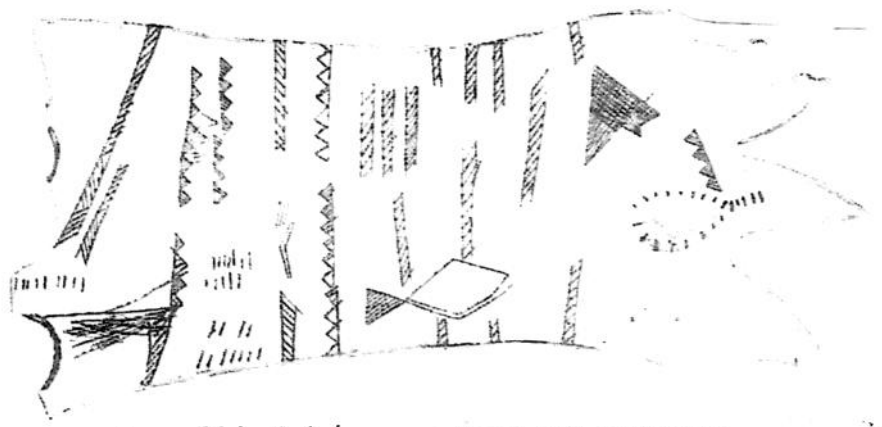

Illustration af hjortetakøksen fra Ertebølletid fundet i Ølby Lyng ved Køge med udfoldet overflade.

gennem så lang tid. Enkelt-heder i selve indskæringen slutter sig til ovennævnte og virker således lige gamle som materialet. Det ser ud til, at fundet i enhver henseende er ægte.

Vi må anse bensplinten for at have samme alder som skaldyngen dvs. til den alleryngste del af jægerstenalderen. Af andre fund der er registreret på stedet kan nævnes, at afdøde Axel Palmberg, Kongemarken har fundet en Limhamnøkse. I Nationalmuseets samlinger en lignende (NM 12197), desuden 1 tresidet spidsvåben, 6 skiveøkser, 3 skiveskrabere, 1 flækeskraber og 1 kantstikkel på flække.

På den omgivende mark er fundet et fladehugget segl

og en tyknakket økse. Karakteristisk for stedet er en del af fundene af Dannienflint, yngre flint også kaldt hornsten. Den ornamenterede bensplint er i dag på Lejre Museum.

Litteratur:

Skalk 1968:2 Jægerfolkets kunst. David Liversage.
Skalk 2008:5 Storfangeren. Per Borup.

NYT FRA FORENINGERNE

Formand: Karl Frandsen, Hvalsøvej 23, Osager, 4320 Lejre, tlf. 46497483,

E-mail: karlfrandsen@dlgmail.dk

Hjemmeside: www.lejre-historiske-forening.dk

Siden sidste nr. af Lethrica havde vi i efteråret sammen med Museumsforeningen 2 meget velbesøgte arrangementer.

Et hvor Steen Wulff Andersen fortalte om udgravningerne ved Skibssætningen og i Grydehøj i 1950-erne og 1960-erne. Man fandt i Grydehøj en stormandsgrav fra omkring 500 tallet. Siden har det vist sig, at der faktisk har ligget en stormandshal her i Lejre fra den periode.

Tom Christensen fortalte sidst i november om udgravningerne de sidste 2 år vest for Gl. Lejre. Det var et tilfølsstykke, næsten mere end Felix kunne rumme.

I Februar havde vi Finn Rasmussen til at fortælle om sagnkongerne Rolf Krake, Harald Hildetand, Regnar Lodbrog og hans søn Sigurd Orm i Øje, og deres tilknytning til Lejre. Vi fik indtryk af, at det er mere end sagn. De udgravninger som de sidste 30 år har fundet sted i

Lejre, bekræfter til fulde, at Lejre virkelig har været et stormandssted i den periode, hvor sagnkongerne har levet.

Det fører frem til vores generalforsamling, der fandt sted den 25. februar. Vi havde 2 foredrag på programmet med billedfremvisning. Olav Sejerø gav os en forsmag på den udstilling om Chr. Bayer, som her i foråret vises på Lejre Museum, og Tommy Olesen viste et udsnit af sine mange detektorfund omkring Gl. Lejre. Vi var omkring 60 deltagere, og nød det store kaffebord.

Vi har haft en pæn medlemsfremgang, og har nu knap 200 husstande som medlemmer.

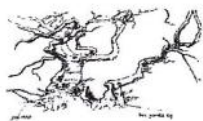
Den store udfordring for os i det kommende år bliver at være med til at forny udstillingen på Lejre Museum, hvor vi forestiller os, at perioden fra år 500 – år 1000 er så unik

for vores egn og vores land, at det bør blive en national udstilling. Men vi skal ikke glemme de andre perioder fra Stenalderen til i dag, som vores egn er så rig på, tænk bare på de mange stenalder- og bronzealderhøje. Museet skal fortælle historien, og så skal vi ud i naturen og opleve stederne, hvor historien stammer fra.

Sammen med museet, vil vi også i sommer gennemføre guidede ture rundt i vores historiske og smukke landskab, ligesom vi vil gennemføre byvandring i vores unikke landsbyer.

Vi vil også i år arrangere en udflugt til historiske steder. Mere om det senere.

Sammen med de andre historiske foreninger skal vi den 23. april en tur i skoven, hvor vi skal se på oldtidsagre m.m. Nærmere herom på bagsiden.

EGNSHISTORISK FORENING FOR HVALSØ

Formand: Bent Gottfredsen, tlf. 46492663, E.mail: vs.gl.smedje@privat.dk

Hjemmeside: www.egnshistoriskforening-hvalsø.dk

Referat af EHF's generalforsamling 2010

Foreningen afholdt sin ordinære generalforsamling d. 23. februar på Gundestedgård. med efterfølgende forevisning af filmen fra indvielsen af Gudernes Stræde.

Formanden udtrykte indledningsvis tilfredshed med Lethrica og med foreningens nye folder og hjemmeside.

Angående den omstridte Søarkade mente han, at man burde have holdt sig til Hvalsø Kommunes oprindelige lokalplan for området, men var derudover tilfreds med Naturklagenævnets afgørelse om, at kommunen skulle vurdere de enkelte tilfælde efter loven.

Han udtrykte dyb bekymring over uheldige kommunale dispensationer i bevaringsværdige landsbyer og i det åbne land til glaserede teglsten i sære

farver.

Det passer dårligt med intentionerne om at være en bo og oplevelseskommune og have nationalparkdrømme. Uden for fredningerne er det kommunens ansvar at styre udviklingen med respekt for kulturarven.

Angående Lejrearkiverne sagde han, at 2010 bliver et år, hvor der nok kommer til at ske ting, vi ikke bryder os om. Budgettet for det kommende år er 150 000 kr lavere end nu. Dette skal ses i relation til et driftsbudget på 200 000 kr.

Det nødvendiggør besparelser på personalet måske kombineret med andre tiltag som fysisk sammenlægning af de tre afdelinger og/eller sammenlægning med bibliotekerne.

Han gjorde opmærksom på, at der ikke er plads til arkivalierne fra Bramsnæs og Lejre i Hvalsø.

Personalet er der kun plads til, hvis man isolerer det "kolde rum" på første sal.

Det bliver spændende at se, hvad den nye kommunalbesty-

relse vil. Et er dog sikkert, pengene er ikke blevet flere med valget.

Beretningen godkendtes. Der var ingen indkomne forslag.

Til bestyrelsen genvalgte bestyrelsesmedlemmerne Bent Gottfredsen og Anne Jægerskou og suppleant Thyra Johannesen.

Revisor Jørgen Jensen genvalgte.

Regnskabet godkendtes og kontingentet blev fastsat uændret.

Formandens beretning kan ses i sin helhed på foreningens hjemmeside ligesom regnskabet.

Afholdte arrangementer

Landsbyvandring fra Skov-Hastrup til Kvadrup

Søndag den 4. oktober samledes små 30 personer trods storm og regn – nogle gange næsten

vandret – i nogen ly under den store gamle pil ved gadekæret i Skov-Hastrup.

Her fortalte arkivar Bente Trane om byens historie, godt suppleret af lokale nuværende og tidligere beboere.

Vi fik en grundig indføring i skoleforholdene og kom omkring alle gårdene og købmændene, samt ikke mindst savværket med dets skiftende funktioner, som f. eks. økseskaft- og trillebørsfabrik.

Særlig interessant var det at høre om, hvor mange erhverv der tidligere har været i så lille en landsby.

Bente medbragte også kopier af originalkort og af ældre fotos, som vi lod gå rundt, mens vi holdt godt fast på dem med vore klamme fingre.

Efterfølgende vovede en lille tapper skare sig anført af Bent Gottfredsen op ad Kvandrupvejen gennem det smukke overdrev og ind i skovens relative læ.

Her så vi på den store dæmning fra græsmøllen, små dæmninger fra middelalderlige gydedamme, den tydelige fægang med volde

på begge sider og den stensatte brønd bag Kvandruphuset.

Brønden var - helt usædvanligt - uden vand efter den lange, tørre sommer.

Besøg i Valsølle og Jystrup kirker den 24. okt. 2009.

Selvom vejret var lidt kedeligt med blæst og regn, var der mødt ca. 30 personer op til vores kirkebesøg.

Vi startede i Valsølle, så kirken og kirkegården.

Sanne Borgstrøm Andersen fortalte levende om kirken, dens inventar og om hvilken tilknytning Valsølle kirke har til slægten Bruun de Neergaard på Skjolde-næsholm gods. Vi så selvfølgelig også Bruun de Neergaard slægtens gravsteder på kirkegården.

En seværdighed var også træet, som står lige ved indgangen til kirkegården.

Dette træ er et Ginko Biloba, som man efter sigende udvinder et af de ældste naturlægemidler af. Dette middel skulle være det mest solgte naturlægemiddel på verdensplan.

Herefter kørte vi til Jy-

strup kirke, hvor vi ligeledes fik en grundig og levende rundvisning af Sanne.

Monstrans skabet til venstre for alteret er af enkel udførelse og meget smukt og er helt tilbage fra katolsk tid.

Altartavlen er højrenæssance fra starten af 1600 tallet.

Dåbsfadet er nederlandsk fra 1642 og meget smukt med Claus Urnes og Hilleborg Mormands våben.

Efter rundvisningen indtog vi kaffen i "Stalden". Her gik snakken livligt ved bordene. Det var en rigtig god idé med en god kop kaffe som afslutning på en dejlig lørdag eftermiddag.

Anni Druedahl.

Året Pris 2009

Lørdag den 7. november samledes små 40 personer på Omøvej 11 i Kirke Såby, hvor de overværede uddelingen af Årets Pris 2009 til Mette og Je-

sper Reumert for forbi-
ledlig restaurering af de-
res ejendom.

Her var både familie, na-
boer og medlemmer af
foreningen.

Et festligt indslag var na-
boerne, der mødte op i
flok og følge med en mas-
se planter til haven i en
flagsmykket trillebør.

Efter prisoverrækkelsen
fortalte Jesper om det
store arbejde med restau-
reringen – et arbejde, der
til tider bød på overra-
skelser af den besværlige
slags.

En billedsamling illustre-
rede før-situationen, som
man i dag ikke kan fore-
stille sig, hvis man ikke
havde kendt huset tidlige-
re.

Til sidst blev vi budt in-
denfor til besigtigelse af
det meget smuk og funk-
tionelt indrettede lille
hus.

Her serverede værtpar-

ret endda kaffe og lækker
æblekage af æbler fra ha-
vens gamle træ .

Formandens tale kan ses
på hjemmesiden

Kommende arrange- menter

Se på landbrug- gå i skoven

Fredag den 23. april kl.
14.00 vil landinspektør
Niels-Christian Clemmen-
sen fra Kulturarvstyrelsen
vise rundt i Bidstrup Skov-
distrikt

Mødestedet bliver P-
pladsen for enden af Skov-
vej i Hvalsø.

I dagens anledning har
skovdistriktet givet tilla-
delse til bilkørsel i skoven,
så vi kan komme rundt til
de mange spændende for-
tidsspor, som Clemme vil
vise os.

Der vil bl. a. blive tale om
agre og veje fra oldtid til
middelalder, dæmninger,
damme og fægange.

Se i de foregående numre
af Lethica.

Clemme er nok den per-
son, der måske næst efter
Viggo Nielsen, ved mest
om emnet her i landet.

Han og Viggo Nielsen har i

mange år samarbejdet om
registrering og opmåling
af oldtidsagre.

Desuden bistår han også
med Viggo Nielsens store
bog om oldtidsagre, der i
skrivende stund er lige på
trapperne.

For at minimere antallet
af biler er der tvungen
sankørsel fra P-pladsen.

Arrangører: De historiske
foreninger i Lejre Kom-
mune og Skov- og Natur-
styrelsen.

Valborgaften 2010 på Tadre Mølle

Fredag den 30. april kl.
18.00

Vi pynter og rejser maj-
stangen.

Sawarabykoret synger for-
året ind og vi synger lidt
med.

Hvalsø Folkedansere led-
saget af spillemænd giver
opvisning og instruerer.

Bålet blusser, møllen kø-
rer, og møllevennerne
sælger mad og drikke til
rimelige priser.

NB: Tag blomster med til
majstangen.

BRAMSNÆS LOKALHISTORISKE FORENING

Formand: Vagn Reimann, E-mail: biva.reimann@mail.dk

<http://www.bramснаeslokalhistorie.dk>

Generalforsamling i Karleby Forsamlingshus 18. feb. 2010 kl. 19.00

Trods snevejret var der mødt 57 medlemmer op. I alt var der 75 personer til stede ved foredraget efter generalforsamlingen om Langtved Færgekro.

Bestyrelsens **beretning** ved formanden Vagn Reimann:

Ved sidste generalforsamling holdt afgangende formand Karl Johan Rubæk et interessant og engageret foredrag om livet i Gersløj med havnen, kroen, færgerne og tilflytterne.

Og Anette Tonn-Petersen gav orientering om vigtigheden af, at der fortsat er tre lokalhistoriske foreninger i Lejre kommune, således at de 3 lokalarkiver kan opretholdes.

I forbindelse med Lejre Kulturdage var næstformanden Mogens Rimm primus motor for en ud-

stilling med videoklip og billeder i Kirke Sonnerup aktivitetshus under titlen "Kirke Sonnerup før og nu".

Studiekredsen om "Herregårde" havde aftenvandring på henholdsvis Sonnerupgård, hvor Bente Thrane og Bent Gottfredsen (Hvalsø) var guider, og Lindholm Gods, hvor den nuværende ejerinde viste rundt.

I august havde foreningen byvandring i Roskilde med arkivar Eva Tønnesen under titlen "Forfattere i Roskilde gennem 1000 år," og Anette Tonn-Petersen viste rundt i Kirke Hyllinge med efterfølgende mulighed for at indtage kaffen i Løvkjærgårds have.

I oktober havde vi igen et arrangement sammen med arkivet hvor Anette på Kirke Hyllinge Bibliotek fortalte om politikere i Lejre under titlen "Lejrekredsen og dens kandidater i 150 år". Des-

uden fortalte Jørgen Olsen, Østed levende om Jørgen Jørgensen, som var i folketinget fra 1929-1960, bl.a. som undervisningsminister.

Arrangementet var ment som et oplæg til en studiekreds i Arkivets regi. Der har allerede været et par møder her i januar, men der er planlagt flere - og alle, der er interesserede, kan deltage. I december havde vi et foredrag med arkivar Eva Tønnesen med titlen "Juletraditioner gennem tiderne".

Jeg skal samtidig gøre opmærksom på, at medlemmerne i de tre lokalhistoriske foreninger kan deltage i alle tre lokalhistoriske foreningers arrangementer.

Formanden beretter

Den 5.februar i år stod Anette for et arrangement i forbindelse med 200-årsdagen for Holtens køb af Krabbesholm og Lindegården. Der var pænt stort fremmøde, da busten af N. A. Holten, som står i Sæby, blev bekranset.

Lejemålet i Sæby præstegård blev i 2008 opsagt til fraflytning ultimo juni 2009. Bl. andet har den gamle skolestue været i præstegårdslængen, så da opsigelsen kom, henvendte bestyrelsen sig til Lejre kommune angående genhusning.

Sognepræst Helene Rasmussen har imidlertid villigt givet tilladelse til, at vi fortsat indtil videre kan bruge præstegårdslængen som tidligere, men det er formentlig et spørgsmål om tid.

Der har været gjort indsigelse om ulovligt plantede egetræer på Krabbesholm ved Miløcenter Roskilde's mellemkomst træerne fjernet.

Bestyrelsen har sammen med Danmarks Naturfredningsforening indgivet indsigelse om nedrivning af bevaringsværdigt hus i

Holtensminde og nybygning af meget afvigende hus med glaserede tegl. I Sæby er stråtaget på det midterste af de tre sammenhængende huse, som ejes af kommunen, fjernet, og der er pålagt Eternittag uden hensyntagen til det æstetiske.

Det er beklageligt, at man fra kommunens side ikke respekterer den bevarende lokalplan.

Bestyrelsen arbejder på at få etableret en "trampesti" langs med Sortekilden og en fortællestavle i Kirke Sonnerup, hvor der findes et stort Frådstensvandfald.

Vi håber også fremover at kunne bruge arkivet i den udstrækning, det er nødvendigt og muligt.

Jeg vil til slut rette en tak til Anette og Bramsnæs Arkiv's personale i øvrigt for et meget fint samarbejde i året løb. Også mellem de tre egnshistoriske foreninger har der været et godt samarbejde. Tak til Henning Skriver, som igen i år har vedligeholdt "Lille Ida's have" på det smukkeste. Også Lis Klarskov skal have en tak for godt samarbejde samt Gunvor Møl-

ler på Kirke Hyllinge Bibliotek og personalet.

Sidst, men ikke mindst – en stor tak til den øvrige bestyrelse for et godt samarbejde, også når der skal trædes til ved pakning af kuverter og lignende.

Kasserer Bent Reimer Ni-

Bestyrelsen lytter

elsen præsenterede det omdelte **regnskab** for 2009.

Kassebeholdning kr. 11.784,45.

Udgifterne i 2009 beløb sig til kr.27.773,00 mens indtægterne udgjorde kr.16.362,35, hvorved der nu er et driftsunderskud på kr. 11.410,65.

Regnskabet blev godkendt.

Kontingentet blev forhøjet til kr.150 pr. år, og et flertal af medlemmerne var enige om, at forhøjelsen af kontingentet kunne træde i kraft staks på grund af det store driftsunderskud.

Genvalg til Inge Winther, Ruth Waage og Vagn Reimann.

Valg af suppleant for 2 år - Birgit Reimann.

Nyvalg af revisorsuppleant for 2 år Vibeke Petersen.

Traditionen tro sluttede arkivar Anette Tonn-Petersen af med at fortælle om alle de ting, som foreningen og arkivet havde lavet sammen i det forløbne år.

Herregårdsstudiekredsene arbejder videre, og ar-

Der lyttes til foredrag

kiverne vil til efteråret starte en studiekreds om politikere i Lejre Kommune

Udstillingen: "**Vi nørkler med historien**", der sluttede af med et arbejdende værksted, blev en stor succes.

Til slut nævnede Anette, at arkiverne har fået et nyt telefonsystem, der vil gøre arkiverne til en helhed, trods

deres forskellige beliggenhed.

Efter generalforsamlingens afslutning og en kort kaffepause fortalte Anette Tonn-Petersen som altid levende og engageret om Langtved Færgetro og viste billeder derfra.

Møderække i marts og april:

"Frederiksen, Jørgensen, Hansen og Larsen"

Lejrekredsen og dens kandidater i 150 år.

Lejrearkiverne indbyder til foredrag om de personer og partier, der har tegnet Lejrekredsen gennem 150 år.

Der har i januar været afholdt to møder om henholdsvis Socialdemokratiet og det Radikale Venstre.

Og i marts har der været afholdt to møder, dels om Venstre (den 4. marts i Lejre ved Tove Kistrup omhandlende Hans Dønnergaard), dels om de øvrige partier (den 18. marts i Hvalsø ved Anette Tonn-Petersen og Bente Thrane).

Den 8. april var der **Besøg i Folketinget** med Flemming Damgaard Lar-

sen, MF Spisning i folketinget, 2 timers omvisning med hovedvægten lagt på Folketingsmedlemmer fra Lejrekredsen Afslutning med kaffe og spørgerunde i et gruppeværelse. (Deltagerne betalte for middag og kaffe/the + kage)

Kommende arrangementer:

Besøg i folketinget torsdag d. 22. april kl. 17.45-21.45.

Efter indbydelse fra Flemming Damgaard Larsen arrangerer Bramsnæs Lokalhistoriske forening et lignende besøg i Folketinget.

Tilmelding er nødvendig. Tilmelding til formanden blf.bramснаes@live.dk eller telefonisk på 46499114.

Bustur til Slesvig, Hedeby og Dannevirke d. 23-25 april.

Turen er desværre aflyst på grund af for få tilmeldte.

NYE FUND FRA LEJRE

af Louise Dahl Christensen

Museumsinspektør på Roskilde Museum

Siden 1980'erne har Roskilde Museum foretaget udgravninger i området omkring Gl. Lejre, et område der indtager en central plads i Danmarkshistorien. Her begynder, ifølge den norrøne litteratur og middelalderens krøniker, historien om kongeriget Danmark, regeret af sagnkongeslægten Skjoldungerne i den periode, der lå forud for kristningen af danerne og omdannelse af landet til en europæisk middelalderstat under Harald Blåtand og hans efterfølgere.

Hen over sommeren har arkæologer fra Roskilde Museum, under ledelse af Tom Christensen, udgravet tre nye haller heriblandt en hal, der måler 60 meter i længden, og som dermed er Danmarks største hal fra Vikingetiden. Tilbage i 1980'erne fandt man som bekendt Lejrehallen på 50 meter også fra Vikingetiden. Under de seneste udgravninger har man fundet grave, en enkelt inde i hallen

og flere uden for. Historierne om Skjoldungerne er naturligvis sagn, men de arkæologiske udgravninger har tydeligt gennem årene påvist, at disse overleveringer bygger på en baggrund af materielle levn, der på overbevisende måde placerer Lejre blandt de vigtigste lokaliteter i yngre jernalder og vikingetid.

Odin - gudernes konge

Der har været stor interesse for de seneste undersøgelser i Lejre, og mange har fulgt arkæologernes utræt-

telige arbejde hen over sommeren. Men fundet, en lille figur på blot 2 cm høj, forestillende Odin siddende på sin trone, har vakt alles interesse både lokalt, nationalt og internationalt. At det er de nordiske gunders, asernes øverste gud, der er afbildet, fremgår tydeligt af de to fugle, der sidder på stolens armlæn. Det er Odins to ravne, Hugin og Munin, der hver dag fløj ud, for om aftenen at vende hjem og fortæl-

Odin

le Odin om alt, hvad der var sket. Den kunstfærdigt udførte stol er Odins trønstol eller højsæde kaldet Lid - skjolv. Den gav Odin magiske kræfter, og fra den kunne han skue ud over hele verden. Disse evner er knyttet til Odin i hans egenskab af den alseende og alvidende gud. Fremstillingerne af Odin som herskeren, i højere grad end krigeren, har vi hidtil kun kendt fra senere overleveringer, såsom Guldalderens nationalromantiske historiefremlæggelser eller den mere nutidige Valhallategneserie. For første gang kan vi nu med fundet af Odin fra Lejre, få et indblik i, hvordan vikingerne selv anskuede deres øverste gud. Odin var ikke blot gudernes konge. Han var også aristokratiets og kongernes gud og netop herskerne havde brug for egenskaber som viden og indsigt til at styre landet og skabe fremgang og rigdom. Derfor kan figuren meget vel have tilhørt en af datidens lokale konger i Lejre. Det kunne tyde på, at figuren har fungeret som amulet for en person i samfundets allerøverste lag. Odinfiguren er

støbt i sølv med forgyldninger og indlægninger i niello, en sortfarvet metallegering. Figuren kan ses på Roskilde Museum.

17 **pragtgenstande, små men betydningsfulde**

Men sommerens udgravninger i Gl. Lejre blotlagde også mange andre fantastiske og unikke genstande. Fund, som viste det sig, var udstillingsegne og som det nu er muligt at se på Lejre Museum. I alt vises 17 pragtgenstande, som omfatter flere guldgenstande. Det er meget sjældent, at arkæologerne finder guldgenstande, men her kan vi både vise guldsmykker og betalingsguld. Blandt andre en del af en ring i forgyldt bronze og med 3

En berlok

stykker rød granat eller rødt glas, som muligvis er et importstykke fra det anglosaksiske rige. Desuden ses en berlok, altså et hængesmykke i guld, som kan være benyttet som et vedhæng til en halskæde.

Der blev også fundet flere pyntebeslag heriblandt et som forestiller en fugl med to øjne, hvis krop er ornamenteret som en maske. Et andet afbilder en maske, der består af to ansigter. Det er nogle spektakulære fund, der vises på Lejre Museum og som endnu engang cementerer Lejres status som et vigtigt magtcenter i jernalderen og vikingetiden.

Lejre Museum er åbent lørdag og søndag kl. 11-16. I påskeugen er der desuden åbent alle dage kl. 11-16. Museet har med støtte fra Skjoldungelandet udvidet åbnings-tiden, så museet fra 1. maj og frem til 30. september er åbent alle dage kl. 11-16.

MIRAKLET I LEJRE.

Af Tommy H. Olesen

En onsdag i september 2009 skete det for mig, som alle detektorfolk drømmer om: FUNDET, som man ikke engang i sin vildeste fantasi havde drømt om, dukkede op af jorden. Et kort øjeblik stod tiden stille, og som et vingesus var fortiden lige pludselig meget nærværende. En sølvgenstand så lille og dog af en sådan beskaffenhed, at den er svær at beskrive, stod jeg pludselig med i hånden. Odin fra Lejre, som han senere blev døbt, havde set dagens lys igen. Og jeg var den heldige finder.

Jeg har dyrket denne fantastiske hobby i godt 4 år og fandt mit første danefæ i januar 2006. Siden er det blevet til rigtig mange gode fund, som jeg troskyldigt har afleveret til Roskilde Museum, som jeg har fået et godt forhold til og samarbejde med. Så da Roskilde Museum i sommeren 2008 skulle lave en seminarudgravning i Gl. Lejre, fik jeg lov at være med. Og da man så i 2009 skulle fortsætte udgravningen, var det mig, der fik lov

at komme med på holdet som detektoransvarlig. Og det er jeg meget taknemlig for. Allerede på første-dagen med muldafrømning dukkede de første fund op og gav løfte om nogle uforglemmelige dage. Og sammen med min svenske detektorven Tobias, blev det en uforglemmelig sommer og efterår dernede på udgravningen i Gl. Lejre. Utallige fund dukkede op i guld, sølv, bronze og jern. Og mønter så sjældne, at de ikke var set før i Danmark. Men ét fund kom til at overstråle dem alle.

Den onsdag i september sidste år havde gravemaskinen afrømmet muld syd for udgravningsfeltet, hvor de store haller lå. I et område med bevaret kulturlag var afrømmet netop så meget overjord, som vi (udgravningsleder Tom Christensen og undertegnede) mente var ideel. Og det må siges, at vi ramte plet. Klipsølv, vægtlodder og andre gode fund dukkede hurtigt op. Og sidst på eftermiddagen skete så miraklet. Endnu et godt signal - en spadefuld jord graves op – en lille jordklump i

Så lille

hånden, men hvilken klump. Ud gennem jordlaget skinne- de slanger i sølv og en lille person på en trone. Det fo-

Hurra!

rekom helt surrealistisk og jeg fattede nok ikke lige da, hvilket fund jeg havde gjort. Men sekunder senere gik sandheden op for mig, og hidkaldt af min mærkelige opførsel strømmede hele udgravningsholdet til. Udgravningsleder Tom Christensen, der i fundøjeblikket befandt sig på toppen af en af de store jordbunker, var snarrådig nok til at forevige det øjeblik, hvor sandheden gik op for mig, og armene blev strakt i vejret i et jubelbrøl. Selv var han på dette tidspunkt uvidende om, hvad dette fund ville medføre af "problemer" for ham og Roskilde Museum. Men et øjeblik senere, da han helskindet var kommet ned fra høj-

derne, gik sandheden op for ham, og superlativerne væltede frem. "Det er simpelthen verdensklasse, det her" og senere "Den bedste dag i Roskilde Museums historie". Jo, lille Odin havde set dagens lys igen efter over 1000 år i den Sjællandske muld. Og jeg var den heldige og lykkelige finder. Ved afsløringen af det unikke fund på Roskilde Museum fredag d. 13. November, havde han fået navnet "Odin fra Lejre," og selv om mange stiller spørgsmål ved, om det overhovedet er Odin, der sidder på tronstolen, så vil det altid for mig være "Odin fra Lejre", jeg

fandt den uforglemmelige dag dernede på udgravningen i Gl. Lejre.

Tak til Tom Christensen og Roskilde Museum og resten af udgravningsholdet. Tak til Tobias, der hjalp mig med at finkæmme området for selv de mindste genstande og som eneste detektorven jeg kunne dele mine oplevelser og fund med, indtil de kunne offentliggøres.

Osted, januar 2010

I ydmyghed og taknemlighed - Tommy

Lejrekongen

LETHRICA

Lethrica er tidsskrift og medlemsblad for de historiske foreninger i Bramsnæs, Hvalsø og Lejre.

Lethrica betyder ”Noget om Lejre”, og bladet er en sammenlægning af Lejre Historiske Forenings blad af samme navn og Nyt fra Egnshistorisk Forening i Hvalsø.

Bladet udgives af Lejre Historiske Forening, Egnshistorisk Forening i Hvalsø og Bramsnæs Lokalhistoriske Forening, ligesom Lokalarkiverne har en fast rubrik.

Forsendelse: Lethrica tilsendes medlemmerne af foreningerne i Lejre, Hvalsø og Bramsnæs samt lokalarkiverne. Ved **manglende levering** rettes henvendelse til de respektive foreninger:

LHF: Anni Larsen, tlf.

46480725,

mail: annilejre@email.dk

EHF: Ole Theill Knudsen, tlf.

46408253, mail

ole@gundested-camping.dk.

BLF: Vagn Reimann mail:

biva.reimann@mail.dk

Redaktionsudvalg:

Karl Frandsen, Bent Gottfredsen, Anne Jægerskou, Hanne Manscher, Vagn Reimann og Mogens Rimm.

Redaktion og layout:

Thyra Johannesen. Mail:

thsj@mail.tele.dk

Oversigt over kommende arrangementer

Torsdag den 22. april kl. 17.45- 21.45: Besøg i Folketinget. Arrangør: Bramsnæs lokalhistoriske Forening.

Fredag– søndag den 23.- 25. april: Bustur til Slesvig. Kontakt Mogens Rimm på rimm@mail.dk
Arrangementet er desværre blevet aflyst på grund af manglende tilslutning.

Fredag den 23. april kl.14.00 Se på landbrug- gå i skoven ved landinspektør Clemmensen fra Kulturarvstyrelsen.

Arrangør: De historiske foreninger i Lejre kommune og Skov- og Naturstyrelsen. Mødested: P– pladsen for enden af Skovvej i Hvalsø.

Fredag den 30. april kl. 18.00 Valborg Aften på Tadre Mølle. Arrangør: EHF Hvalsø.

Landinspektør
Clemmensen

For hurtig kommunikation og for at spare jeres foreninger for penge send venligst jeres mailadresser til:

Lejre: annilejre@email.dk

Hvalsø: ole.theill@knudsen.mail.dk

Bramsnæs: biva.reimann@mail.dk

Næste deadline for bidrag er 1. september 2010. Bidrag modtages gerne efter aftale med redaktionsudvalget.